

Rolnummer : 286
Arrest nr. 41/91 van 19 december 1991

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag gesteld door het bureau voor rechtsbijstand van de rechtbank van eerste aanleg te Bergen, bij beslissing van 2 mei 1991 in de zaak van Palma Schiavone tegen Biagio Roma.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters I. Pétry en J. Delva,
en de rechters D. André, K. Blanckaert, L.P. Suetens,
M. Melchior en H. Boel,
bijgestaan door de griffier H. Van der Zwalmen,
onder het voorzitterschap van voorzitter I. Pétry,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

*

*

I. ONDERWERP

Bij beslissing van 2 mei 1991 heeft het bureau voor rechtsbijstand van de rechtbank van eerste aanleg te Bergen aan het Hof de volgende prejudiciële vraag gesteld :

"Houdt artikel 675, 3de en 4de lid, van het Gerechtelijk Wetboek, volgens hetwelk de verweerder verzocht wordt te verschijnen en verschijnt zoals in artikel 728 van het Gerechtelijk Wetboek is bepaald in het kader van de vordering van een armlastige die op rechtsbijstand aanspraak maakt om overspel te laten vaststellen als bedoeld in artikel 1016bis van het Gerechtelijk Wetboek, geen schending in van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet ?"

II. FEITEN EN VOORAFGAANDE RECHTSPLEGING

Uit de elementen van het dossier betreffende de voorafgaande rechtspleging blijkt dat bovenvermelde vraag is gesteld ter gelegenheid van een verzoek tot "het krijgen van rechtsbijstand voor een echtscheidingsprocedure, met inbegrip van de overschrijvingsformaliteiten, voor de procedure in kort geding, met inbegrip van de eventuele gedwongen uitvoering van de beslissing tot tussenkomst, en ook voor het vervullen van de formaliteiten die zijn voorgeschreven bij artikel 1016bis van het Gerechtelijk Wetboek".

Het bureau voor rechtsbijstand, dat het verzoek voor de te vervullen procedurehandelingen in de vordering tot echtscheiding en de vordering in kort geding die de verzoekster wenst in te stellen, gegrond acht, motiveert zijn beslissing

betreffende de vaststelling van overspel als volgt
:

"Overwegende dat wat het verzoek tot rechtsbijstand betreft om de aanstelling van een gerechtsdeurwaarder te verkrijgen teneinde de noodzakelijke vaststellingen te doen waaruit overspel blijkt, moet worden vastgesteld dat, aangezien de verwerende partij opgeroepen is en regelmatig is verschenen conform de artikelen 675 en 728 van het Gerechtelijk Wetboek, de procedure die de verzoekende partij, omdat zij armlastig is en die bilaterale procedure heeft moeten instellen, wel eens tot mislukken gedoemd zou kunnen zijn, waardoor het belang van de verzoekster bij de vordering vervalt;

Overwegende dat de vraag dient te worden gesteld of dat verschil in behandeling, dat in het leven is geroepen voor de categorie armlastigen die het bewijs van overspel van hun echtgenoot wensen te verkrijgen, objectief en redelijk kan worden verantwoord ten opzichte van het doel en de gevolgen van de toe te passen norm (artikel 675, 3de en 4de lid van het Gerechtelijk Wetboek)".

III. RECHTSPLEGING VOOR HET HOF

De prejudiciële vraag is bij het Hof aanhangig gemaakt door de overzending van een expeditie van de verwijzingsbeslissing, die op 31 mei 1991 ter griffie is ontvangen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de leden van de zetel aangewezen conform de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het

Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers M. Melchior en K. Blanckaert hebben op 11 juni 1991 geoordeeld dat er ten deze geen reden was om de artikelen 71 en volgende van de voormelde organieke wet van 6 januari 1989 toe te passen.

De bij artikel 77 van de organieke wet voorgeschreven kennisgevingen zijn gedaan bij op 12 juni 1991 ter post aangetekende brieven, die op 13 juni 1991 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is in het Belgisch Staatsblad van 19 juni 1991 bekendgemaakt.

De Ministerraad heeft bij op 25 juli 1991 ter post aangetekende brief een memorie ingediend.

Er is geen enkele andere memorie neergelegd.

Bij beschikking van 2 oktober 1991 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de terechtzitting op 31 oktober 1991 vastgesteld.

Van die beschikking is aan de Ministerraad kennis gegeven, en laatstgenoemde en zijn advocaat zijn van de datum van de terechtzitting op de hoogte gebracht bij op 4 oktober 1991 ter post aangetekende brieven, die op 7 oktober 1991 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Op de terechtzitting van 31 oktober 1991 :

- zijn verschenen :

Mr. D. Lagasse, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel;

- hebben de rechters M. Melchior en K. Blanckaert verslag uitgebracht;
- is de voornoemde advocaat gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd conform de artikelen 62 en volgende van de organieke wet van 6 januari 1989 betreffende het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. IN RECHTE

- A -

- A. In zijn memorie voert de Ministerraad aan dat het aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg gerichte verzoek, op basis van artikel 1016bis van het Gerechtelijk Wetboek, om het bewijs van overspel te leveren, zou vallen onder het begrip "spoedeisende gevallen" waarover artikel 673 van het Gerechtelijk Wetboek handelt. Daaruit zou voortvloeien dat artikel 675, 3de en 4de lid, van dat Wetboek niet van toepassing zou zijn op het geval beogd in de prejudiciële vraag en dat er, in die aangelegenheid, geen schending zou kunnen zijn van het gelijkheidsbeginsel, aangezien iedereen volgens de niet-contradictoire procedure van artikel 673 rechtsbijstand zou kunnen vragen om het bewijs van overspel te leveren.

Heel subsidiair voert de Ministerraad aan dat de procedure van verzoek tot vaststelling van overspel uiteraard niet op tegenspraak kan worden gevoerd. Bijgevolg zou artikel 675, 3de en 4de lid, van het Gerechtelijk Wetboek moeten worden uitgelegd als uiteraard niet van toepassing te zijn op de verzoeken om rechtsbijstand betreffende procedures die vanzelfsprekend niet op tegenspraak kunnen worden gevoerd. Met andere woorden, aldus de Ministerraad, artikel 675, 3de en 4de lid, van het Gerechtelijk Wetboek heeft slechts betrekking op de verzoeken tot rechtsbijstand in rechtsvorderingen op tegenspraak.

- B -

B.1. Artikel 675 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

"Voor de rechtbank van eerste aanleg, de arbeidsrechtbank of de rechtbank van koophandel richt de verzoeker aan het bureau een verzoekschrift in tweevoud, ondertekend door hem of door zijn advocaat ; hij kan ook mondeling aan het bureau zijn verzoek doen ; in dat geval stelt de griffier een beknopte nota op waarin het onderwerp van het verzoek wordt uiteengezet. In beide gevallen voegt de verzoeker bij zijn aanvraag de stukken, voorgeschreven in artikel 676 of, in voorkomend geval, in artikel 677.

Het bureau bepaalt, bij beschikking onderaan op elk exemplaar van het verzoekschrift of van de nota die de griffier opstelt, op welke dag de verzoeker zich moet aanmelden.

De tegenpartij wordt verzocht te verschijnen.

De partijen verschijnen zoals in artikel 728 is bepaald.

De oproeping wordt bij gerechtsbrief toegezonden door de griffier, die daarbij een dubbel voegt van het verzoek of van de nota ter gelegenheid van de verschijning opgesteld."

B.2.1. Alleen de verwijzende rechter is bevoegd om uit-

spraak te doen over de toepasselijkheid van een voor hem aangevoerde norm.

Bijgevolg dient de vraag of artikel 675 van het Gerechtelijk Wetboek al dan niet van toepassing is op de zaak die voor het bureau voor rechtsbijstand van de rechtbank van eerste aanleg te Bergen is gebracht, buiten de debatten te blijven.

B.2.2. Ongetwijfeld is het juist, zoals de Ministerraad stelt, dat op dringende zaken artikel 673 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing is, en niet artikel 675. Wanneer evenwel artikel 675 wel van toepassing is, laat geen enkel element toe eraan de interpretatie te geven die de Ministerraad er aan geeft in de stelling die hij in zijn memorie subsidiair aanvoert.

Integendeel, volgens dat artikel staat vast dat de verschillende partijen expressis verbis dienen te worden uitgenodigd te verschijnen in het kader van het verzoek om rechtsbijstand.

Elk van de drie laatste leden van dat artikel - die een onlosmakelijk geheel vormen - hebben trouwens betrekking op die verschijning.

B.3. Artikel 675 van het Gerechtelijk Wetboek is een bepaling die betrekking heeft op de rechtsbijstand en is geplaatst binnen de context van de andere bepalingen die dat onderwerp betreffen. Het is dus noodzakelijk om ook die bepalingen in overweging te nemen bij de behandeling van de prejudiciële vraag.

Volgens artikel 664 van het Gerechtelijk Wetboek bestaat rechtsbijstand erin degenen die niet over

de nodige inkomsten beschikken om de kosten van rechtspleging, zelfs van een buitengerechtelijke rechtspleging, te bestrijden, geheel of ten dele te ontslaan van de betaling van de zegel-, registratie-, griffie- en uitgifterechten en van de andere kosten welke deze rechtspleging medebrengt. Hij verschaft aan de betrokkene ook kosteloos de tussenkomst van openbare en ministeriële ambtenaren onder de voorwaarden bepaald bij de artikelen 664 tot 699 van het Gerechtelijk Wetboek.

Behoudens de spoedeisende gevallen (art. 673, Ger. W.), wordt het verzoek om rechtsbijstand gericht aan het bureau van de rechtbank waarvoor het geschil aanhangig moet worden gemaakt of, naargelang van het geval, van de plaats waar de handeling moet worden verricht (art. 675, Ger. W.).

De verzoeker richt aan het bureau een verzoekschrift in tweevoud en ondertekend door hem of door zijn advocaat ; hij kan ook een mondeling verzoek doen. In alle gevallen voegt hij bij zijn verzoekschrift de bij artikel 676 van het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven stukken waaruit zijn behoefte blijkt.

Het bureau bepaalt de dag waarop de verzoeker zich moet aanmelden. De tegenpartij wordt verzocht te verschijnen.

Na de partijen te hebben gehoord, tracht het bureau hen te verzoenen. Komt het niet tot een verzoening, dan doet het bureau onmiddellijk uitspraak of verwijst de zaak voor nader onderzoek naar een latere zitting. Voor dat onderzoek kan

het bij de Procureur des Konings om verslag vragen. Op de vastgestelde dag doet het bureau uitspraak, na het openbaar ministerie en de partijen te hebben gehoord.

Rechtsbijstand wordt alleen maar verleend indien hun aanspraak rechtmatig lijkt en hun behoefte is aangetoond (art. 667, Ger. W.).

- B.4. Wanneer de rechtzoekende die een geding wil instellen, over voldoende financiële middelen beschikt en geen beroep moet doen op rechtsbijstand, kan hij onmiddellijk het geding inleiden, naargelang van het geval, door een dagvaardingsexploot of door een eenzijdig verzoekschrift, zonder dat de tegenpartij daarvan vooraf wordt op de hoogte gebracht.

Beschikt de rechtzoekende die een geding wil instellen, daarentegen niet over voldoende financiële middelen, dan is hij verplicht - voor zover artikel 673 van het Gerechdelijk Wetboek niet van toepassing is - om een beroep te doen op rechtsbijstand, wat niet kan zonder de tegenpartij te verzoeken te verschijnen (art. 675, derde lid) ; bovendien is de verzoening verplicht (art. 678, eerste lid, Ger. W.), wordt de tegenpartij gehoord (art. 678, eerste en vierde lid, Ger. W.) en dient het bureau een summier onderzoek te doen naar de gegrondheid van het geding waarvoor de verzoeker rechtsbijstand vraagt.

- B.5. De grondwettelijke regels van de gelijkheid der Belgen voor de wet en van de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium

van onderscheid een objectieve en redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld, rekening houdend met het doel en de gevolgen van de bestreden maatregel en met de aard van de in het geding zijnde beginselen ; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

- B.6. Hoewel de openbare dienst van het gerecht op voet van gelijkheid voor alle rechtzoekenden toegankelijk moet zijn, volgt uit de hierboven beoogde bepalingen een verschil in behandeling dat louter op de stand van inkomsten steunt.

Al is het redelijk en verantwoord het toekennen van rechtsbijstand afhankelijk te stellen van een onderzoek naar de stand van inkomsten en van een bondig onderzoek naar de schijn van gegrondheid van het geding waarvoor de verzoeker rechtsbijstand vraagt, dan is er, daarentegen, voor het tegensprekelijk karakter van de debatten en de poging tot verzoening, en dus de aanwezigheid van de tegenpartij in de procedure om rechtsbijstand te verkrijgen, geen redelijk verband van evenredigheid met het beoogde doel.

- B.7. Die onevenredigheid is des te fundamenteler wanneer het, zoals ten deze, gaat om een verzoek om rechtsbijstand om een geding op eenzijdig verzoekschrift in te leiden.

- B.8. De prejudiciële vraag handelt over de bestaanbaarheid met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet van het tegensprekelijk karakter van de procedure

van rechtsbijstand wanneer die betrekking heeft op de vaststelling van overspel.

Uit wat voorafgaat blijkt dat de prejudiciële vraag in bevestigende zin moet worden beantwoord.

OM DIE REDENEN,

HET HOF

zegt voor recht :

Artikel 675, derde en vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, volgens hetwelk de verweerder wordt verzocht te verschijnen en verschijnt zoals in artikel 728 van het Gerechtelijk Wetboek is bepaald, schendt de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, in zoverre het van toepassing is op de vordering van een rechtzoekende die op rechtsbijstand aanspraak maakt om overspel te doen vaststellen zoals bedoeld in artikel 1016bis van het Gerechtelijk Wetboek.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, conform artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 19 december 1991.

De griffier,

De voorzitter,

H. Van der Zwalmen

I. Pétry